

СНІТОВСЬКА Ольга – кандидат філологічних наук, доцент кафедри латинської та іноземних мов, Львівський національний медичний університету імені Данила Галицького, вул. Пекарська, 69, м. Львів, 79010, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3086-9503>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.11>

Бібліографічний опис статті: Снітовська, О. (2024). Поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» в науково-педагогічному дискурсі. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*, 18(50), 81–89, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.11>

ПОНЯТТЯ «ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ» В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті здійснено структурний цілісний аналіз трактувань поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» в українському та частково зарубіжному науково-педагогічному дискурсі. З'ясовано генезу, детермінанти, динаміку, особливості поширення та підходи до тлумачення поняття «інтернаціоналізація освіти». Обґрунтовано позицію (припущення), згідно з яким воно вийшло з лона дефініції «міжнародна освіта» та під впливом геополітичних, економічних, культурних викликів трансформувалося в поняття «інтернаціоналізація освіти».

Історіографічний аналіз доробку українських науковців із порушеної проблеми виявив, що вони зосередили зусилля на вивченні зарубіжних студій для добору та ретрансляції продуктивних ідей, дефініцій, положень. Менші зусилля докладаються вченими щодо продукування власних поглядів і визначень. Означену ситуацію та домінуючі в зарубіжній і українській науці підходи, акценти щодо визначення інтернаціоналізації вищої освіти проілюстровано на основі положень репрезентативних зарубіжних і українських студій. Актуалізовано доцільність предметного порівняння дефініцій «інтернаціоналізація освіти», «глобалізація освіти», «транснаціональна освіта», «транскордонна освіта», «освіта без кордонів».

Показано особливості підходів науковців різних країн і регіонів до вивчення проблеми інтернаціоналізація вищої освіти, зокрема англомовні автори акцентують на процесі запровадження міжнародного виміру в освітні програми та організаційні структури університетів; німецькомовні – на багатомірності проявів інтернаціоналізації освіти, що забезпечує взаємодію університетів окремих країн з урахуванням міжнародних цілей, принципів і норм тощо. Представлено доробок українських і зарубіжних учених, які на основі порівняльного аналізу еволюції наукових трактувань інтернаціоналізації вищої освіти впродовж останніх тридцяти років визначили основні тенденції розвитку цього термінологічного дискурсу та перспективи його подальшого розвитку.

Ключові слова: інтернаціоналізація вищої освіти, міжнародна освіта, науково-педагогічний дискурс, дефініції педагогічної науки.

SNITOVSKA Olga – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Latin and Foreign Languages, Lviv National Medical University named after Danylo Halytskyi, Pekarska str., 69, Lviv, 79010, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3086-9503>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.11>

To cite this article: Snitovska, O. (2024). Poniattia «internatsionalizatsiia vyshchoi osvity» v naukovo-pedahohichnomu dyskursi [The concept of “internationalization of higher education” in scientific and pedagogical discourse]. *Human Studies. Series of Pedagogy*, 18(50), 81–89, doi: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.18/50.11>

THE CONCEPT OF "INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION" IN SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL DISCOURSE

Summary. *The article presents a comprehensive structural analysis of the interpretations of the concept of "internationalization of higher education" in Ukrainian and partially foreign scientific and pedagogical discourse. The genesis, determinants, dynamics, dissemination characteristics, and approaches to interpreting the concept of "internationalization of education" have been elucidated. The position (hypothesis) is substantiated, according to which it emerged from the definition of "international education" and, under the influence of geopolitical, economic, and cultural challenges, transformed into the concept of "internationalization of education."*

A historiographic analysis of the contributions of Ukrainian scholars on the discussed issue revealed that they focused their efforts on studying foreign studies to select and retransmit productive ideas, definitions, and provisions. Less effort is devoted to producing their own views and definitions. This situation and the dominant approaches and emphases regarding the definition of the internationalization of higher education in foreign and Ukrainian science are illustrated based on the provisions of representative foreign and Ukrainian studies. The necessity of a comparative analysis of the definitions of "internationalization of education," "globalization of education," "transnational education," "cross-border education," and "education without borders" is emphasized.

The peculiarities of the approaches of scientists from different countries and regions to the study of the problem of the internationalization of higher education are shown. Specifically, English-speaking scholars focus on the process of introducing an international dimension into educational programs and the organizational structures of universities; German-speaking scholars emphasize the multidimensionality of the manifestations of the internationalization of education, which ensures the interaction of universities in different countries considering international goals, principles, and norms, among others. The contributions of Ukrainian and foreign scientists who, through a comparative analysis of the evolution of scientific interpretations of the internationalization of higher education over the past thirty years, have identified the main trends in the development of this terminological discourse and the prospects for its further development are presented.

Key words: *internationalization of higher education, international education, scientific and pedagogical discourse, definitions of pedagogical science.*

Вступ. На тлі посилення процесів глобалізації на початку XXI ст. національні системи освіти та окремі вищі зіштовхнулися з явищем інтернаціоналізації. Тому закономірно, що поряд з імперативом глобалізації важливим напрямом вивчення комплексу проблеми щодо інтеграції вищої освіти став феномен її інтернаціоналізації. У західній та українській педагогічній компаративістиці утверджується її ключове трактування як важливої риси (характеристики, тенденції, чинника) сучасного розвитку та модернізації вищої освіти і університетів. У процесі вивчення проблеми інтернаціоналізації вищої освіти (ІВО) зіштовхуємося зі сплетінням безлічі її трактувань і дефініцій, тож їх предметний, структурний, синтезований аналіз є важливою передумовою для розуміння сутності та всебічного осмислення цього процесу/явища. Означені міркування зумовлюють науково-теоретичну актуальність та практичну значущість порушеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень. Українська та західна педагогічна компаративістика

нагромадила значну кількість праць, що розкривають різні аспекти процесу інтернаціоналізації вищої освіти (В. Андрущенко, І. Василенко, Т. Воєцька, М. Головань, К. Корсак, О. Красовська, В. Кремень, Г. Макберні, М. Мясковський, В. Огнев'юк, Н. Погребняк, О. Слюсаренко, Л. Сохань, О. Хоменко, Ж. Чернякова, І. Ярмак та ін.). Цей науковий доробок представляє безліч різних, подекуди відмінних, амбівалентних) трактувань і дефініцій ІВО. Попри окремі спроби їх аналізу (Н. Авшенюк, М. Дебич, А. Сбруєва та ін.), означена проблема потребує подальшого структурованого вивчення і цілісного осмислення. Це зумовлює доцільність нашого дослідження.

Мета статті – здійснення структурного цілісного аналізу трактувань поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» в українському та частково зарубіжному науково-педагогічному дискурсі.

З-поміж зарубіжних та українських науковців є різні погляди на генезу, детермінанти, динаміку, особливості поширення та

підходи до тлумачення поняття «інтернаціоналізація освіти». Його поява фіксується в англійських виданнях 70–80-х рр. ХХ ст. («internationalization of education»), що в українській мові може без перекручення перекладатися і як «міжнародна освіта». Через термінологічну невизначеність (і необізнаність) у наукових студіях паралельно з ними як суміжні або й синонімічні, взаємозамінні вживаються дефініції «глобальна освіта», «транснаціональна освіта», «кроскультурна освіта». На цій основі будуються складні профільні категорії на кшталт «міжнародна стандартна класифікація освіти», «міжнародне та регіональне співробітництво у галузі освіти», «віртуальні освітні заклади / університети» та ін. Їх термінологічний аналіз може стати предметом окремих студій.

Зважаючи на лексичні особливості та аналіз наукових студій, вважаємо (припускаємо), що поняття «інтернаціоналізація освіти» вийшло з надр дефініції «міжнародна освіта» («international education») і трансформувалося під впливом геополітичних, економічних, культурних викликів. Спираючись на зарубіжні студії, українські науковці показали, що термін «міжнародна освіта» з'явився в працях 50-х рр. ХХ ст., поширився в чотири наступні десятиліття. Акцентується на його визначенні експертами ЮНЕСКО 1991 р. як навчальних заходів, спрямованих на підвищення поінформованості та поваги до ідей, культур, традицій різних країн і народів та сприяння співробітництва між ними на основі поваги до міжнародного права, справедливості, рівності, збереження миру засобами вивчення причин конфліктів та їх мирного врегулювання. Утім, з-поміж науковців різних країн є різне розуміння терміна «міжнародна освіта». Зокрема, американські вчені вживають його для позначення заходів, програм, послуг у сферах міжнародних досліджень і освітнього обміну, а дефініціями «глобальна освіта», «мультикультурна освіта», «міжнародні програми» оперують як синонімічними (Дебич, 2019, с. 29, 31).

Спираючись на зарубіжні студії, вітчизняні компаративісти відстежують еволюцію термінів «інтернаціоналізація освіти» та «міжнародна освіта»: у 70–80-х рр. ХХ ст. вони використовувалися паралельно, але в 90-х рр. перший став домінувати, закріпився в назвах освітніх організацій та наукових установ і видань (Європейська асоціація міжнародної освіти, Інститут міжнародної освіти, «Журнал

досліджень з міжнародної освіти» тощо). За твердженням М. Дебич, такий перехід став результатом посилення значущості міжнародного виміру вищої освіти та перетворення міжнародної діяльності на один із ключових напрямів її розвитку (Дебич, 2019, с. 32). Проте на початку ХХІ ст. термін «інтернаціоналізація освіти» актуалізувався та став використовуватися здебільшого стосовно вищої освіти. Цьому сприяла необхідність позначення процесів, пов'язаних із розвитком міжнародних мереж і консорціумів університетів та академічної мобільності, збільшенням курсів, програм і кваліфікацій, підвищенням уваги до розвитку інтернаціональних, глобальних, інтеркультурних компетентностей, поширенням науково-академічної співпраці.

За думкою А. Сбруєвої, процес ІВО найбільш активно вивчається в країнах і регіонах, які виступили його ініціаторами – США, Канаді, ЄС, Австралії. Такі студії ініціювали університетські центри, залучені до міжнародних освітніх програмах, професійних організацій як-от: Асоціації міжнародних педагогів, міжнародні фінансові та економічні організації (ОБСР, Світовий Банк) та ін. (Сбруєва, 2001, с. 157).

Наш аналіз зарубіжних документальних та наукових джерел уможливує вивести генезу ІВО як явище (не як терміна) із середини 50-х рр. ХХ ст., коли Бюро з питань освіти та культури Держдепартаменту США розпочало реалізацію запропонованої сенатором Д. Фулбрайтом програми з організації та фінансування міжнародних обмінів у сфері освіти. Це був початок т. зв. м'якої експансії США з розвитку міжнародних обмінів. Її завдання полягало в налагодженні співпраці з національними елітами – журналістами, ученими, громадськими діячами як головними провідниками культурних і політичних змін у своїх країнах (Sussman, 1992, р. 18–19, 54; Nye, 2004, р. 45–46). У другій половині 80-х рр. ХХ ст. ІВО стала одним з найбільш значущих явищ в історії розвитку американської вищої освіти. Відтоді вона охопила країни Європи й у ХХІ ст. стала головним інструментом (стимулом) підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних жити і робити свій внесок у розвиток глобального суспільства (Wit, 2002, р. 14–16).

Вважаємо, не має сенсу дискурс щодо часу появи поняття «інтернаціоналізація освіти/вищої освіти» в українській науці, адже не поточується, про що саме йдеться:

його «фіксацію», «визначення», «початок дослідження» тощо. Поширені погляди, буцімто воно з'явилося «на два десятиліття пізніше, аніж у західній науці», виглядають доволі абстрактними. Згадувана дослідниця М. Дебич стверджує, що вперше в Україні визначення інтернаціоналізації наведено в «Національному освітньому глосарії: вища освіта» 2014 р. (Дебич, 2019, с. 42). Однак це не зовсім корелюється з її ж підрахунками, згідно з якими в покажчику 2007 р., що містить дані про 5,5 тис. публікацій про розвиток вищої за роки незалежності (Інновації, 2007), зафіксовано лише сім, які в назві містили слово «інтернаціоналізація» (Дебич, 2019, с. 16). При цьому в обох випадках ідеться про дефініції, запозичені із західних студій.

Історіографічний аналіз доробку українських науковців з порушеної проблеми показав, що автори зосередили зусилля на вивченні зарубіжних студій для добору та ретрансляції продуктивних ідей, дефініцій, положень. Менші зусилля докладаю вчені до продукування власних поглядів і визначень. Означену ситуацію та домінуючі в зарубіжній і українській науці підходи, акценти щодо визначення ІВО відображають матеріали таблиці 1.

Зважаючи на характер нагромаджених наративів та стан і перспективи консолідації

національних системи вищої освіти, оптимальним і прийнятним вважаємо запропоноване Х. де Вітом і Ф. Хантер у підготовленому на запит Комітету Європарламенту з питань культури та освіти «Дослідженні ЄС про інтернаціоналізацію вищої освіти» її визначення як цілеспрямованого процесу інтеграції міжнародного, міжкультурного або глобального вимірів у завдання, функції та методи навчання у сфері вищої освіти задля підвищення її якості та досліджень для студентів і співробітників вишів та уможливлення значущого внеску в суспільство (EU Study, 2015, р. 29).

Наведений перелік дефініцій не дублює, а розширює термінологічний аналіз ІВО М. Дебич, яка систематизувала ще понад десятка визначень західних учених та українських дослідників Вони прояснюють генезу, сутність, інституційні аспекти різних форм ІВО, виражених у поняттях «інтернаціоналізація курикулуму» (включення інтеркультурного виміру до змісту і процесу навчання студентів); «інтернаціоналізація вдома»/«внутрішня інтернаціоналізація» (оновлення курикулуму і програм з міжнародною тематикою, відбувається в національних, а не закордонних вишах); «євроінтернаціоналізація» (European internationalisation – поняття фактично тотожне Болонському процесу); «інтернаціоналізація

Таблиця 1

Підходи та акценти визначення поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» у зарубіжній та українській науці

Автор / інтерпретатор та підхід, акцент визначення	Визначення поняття «інтернаціоналізація вищої освіти»
Сбруєва, 2001 за Д. Тросбі, 1996: у широкому сенсі, формально-правовий підхід	Діяльність у системі вищої освіти або окремого вишу, що здійснюється з перетином кордону за участі студентів, викладачів, адміністративного апарату, інституцій, освітніх систем, урядів та ін. зацікавлених сторін; будь-який аспект інтеграції у глобальне середовище.
Сбруєва, 2001 за Б. Еллінгво, 1997: у вузькому значенні як суто освітній процес	Процес запровадження міжнародного виміру в навчальні програми та організаційні структури ЗВО, що має важливе значення для його функціонування і збереження статусу; цілісний процес інтеграції міжнародного виміру у викладання, навчання, наукові дослідження, соціальні послуги, що здійснює виш, академічна установа; запровадження міжнародного змісту освіти і форм діяльності, сприяння усвідомленню взаємозалежності та взаємопов'язаності світу; процес набуття вишем міжнародної перспективи, що передбачає спрямовану в майбутнє діяльність, для якої характерний інтердисциплінарний характер, залучення адміністрації до розробки бачення такої перспективи, набуття академічною спільнотою глобального та компаративного мислення, навичок взаємодії для випрацювання реакції на зміни в глобальній політичній, економічній, культурній сферах.

Продовження таблиці 1

Авшенюк, 2015	Будь-яка діяльність у системі вищої освіти або окремому ЗВО, що здійснюється з перетинанням національного кордону та залученням студентів, викладачів, адміністративного персоналу, інституцій тощо.
Красовська, 2011	Процес систематичної інтеграції міжнародного складника в освітню систему країни.
Дебич, 2019 за Дж. Найт <i>комплексний підхід</i>	Різні види діяльності: навчання за кордоном, вивчення різних мов, інституційні угоди, регіональні студії.
Нітенко, 2015 – авторська інтерпретація за Дж. Найт, 2008	Процес інтеграції міжнародних, глобальних, міжкультурних елементів в освітні, наукові та адміністративні функції певної організації.
Ярмак, 2018 за Дж. Найт, 2004; <i>інституційний підхід</i> Ярмак, 2018 <i>комплексний підхід</i>	Процес інтеграції міжнародного та інтеркультурного виміру в навчальну і наукову діяльність вишів та їх сервісні послуги; процес інтеграції міжнародного/глобального та інтеркультурного вимірів у реалізацію місії ЗВО (освітній, науковий, соціальний аспекти) та всі рівні функціонування системи вищої освіти (глобальний, регіональний, національний, інституційний).
Сбрусва, Козлов, 2016 за Дж. Найт, 2004, 2008 і Х. Віта, 2011	Стратегічний та організаційний підходи до запровадження міжнародного виміру в усі аспекти функціонування системи вищої освіти, що передбачає досягнення її нової якості.
Чернякова, 2011, 2012 за Дж. Найт, 1999 Чернякова, 2011, 2012 за М. Барлетт, 2003 Чернякова, 2011, 2012 за Дж. Местенхаузером, 1998	Процес інтеграції міжнародного/інтеркультурного виміру у викладання, наукові студії, соціальні послуги, які здійснює заклад вищої освіти. Комплексний, політично керований процес, що є складником культурного життя, навчального плану і науково-дослідної діяльності університету. Багатовимірний процес навчання, який включає інтеграційні, інтеркультурні, інтердисциплінарні, технологічні, глобальні, порівняльні виміри знань.
Головань, 2011	Різноманітні заходи і програми, які впроваджують університети у відповідь на глобалізацію; вільний академічний обмін викладачами і студентами між вишами різних країн та створення спільних освітніх програм.
Нітенко, 2015	Інтеграція міжнародного складника в національні наукові дослідження, громадську діяльність, освітні послуги вищої школи; спрямованість на експорт освітніх послуг та досягнень національної науки.
Національний науково-освітній глосарій, 2018	Процес інтеграції освітньої, дослідницької та адміністративної діяльності ЗВО або наукової установи з міжнародним складником: індивідуальна мобільність; створення спільних міжнародних освітніх і дослідницьких програм; вироблення освітніх стандартів; інституційне партнерство, створення освітніх і дослідницьких об'єднань.

за кордоном» (включає широкий перелік діяльності у вигляді стажувань, партнерських зв'язків, реалізації освітніх програм і дослідних проектів тощо); «транснаціональна освіта» (transnational education); «транскордонна освіта» (transborder education), «освіта без кордонів» (borderless education) – характеризують розмивання властивих вищій освіті концептуальних, дисциплінарних

і географічних меж (кордонів); «вища транскордонна освіта» (crossborder education) – позначає пересування студентів, викладачів, стейкхолдерів та їхню фізичну або віртуальну присутність у приймаючій країні для реалізації академічних програм, дослідних проектів; «транснаціональна вища освіта» (відбувається в умовах, коли студенти, викладачі, інституції не перетинають національних кордонів

та розв'язують освітні і наукові завдання за межами своїх юрисдикцій). Появу цих дефініцій науковці пояснюють тенденціями глобалізації, комерціалізації, комодифікації вищої освіти, розвитком ІКТ, намаганнями нейтралізувати і стримати активізацію академічної мобільності та ін. (Дебич, 2019, с. 45–50).

Означені дефініції, що позначають пов'язані з ІВО процеси і явища, можуть стати предметом спеціальних студій. Як приклад продуктивного просування в цьому напрямі відзначимо комплексне дослідження Н. Авшенюк про тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти (ТВО) у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Крізь призму світового освітнього простору та його регіонального виміру дослідниця з'ясувала сутність ТВО та глобалізаційний контекст її розвитку; розкрила теоретико-методологічні основи ТВО у філософському, педагогічному, соціокультурному, політико-економічному вимірах; на прикладі Австралії, Великої Британії, Канади і США проаналізувала витоки і процес становлення ТВО, її нормативну базу, основні типи і форми тощо. Таким чином, авторка вміло зреалізувала країнознавчий підхід, що орієнтує на вивчення освітніх феноменів у конкретних вимірах окремих країн (Авшенюк, 2015).

Позаяк з-поміж українських науковців переважає позиція ретрансляторів зарубіжної терміносистеми ІВО в національний дискурс, заслуговують на увагу спроби її дефінітивної структуризації і синтезу. Так, В. Солощенко визначила, що англійські науковці акцентують на сутності ІВО як процесу запровадження міжнародного виміру в освітні програми та організаційні структури ЗВО; німецькомовні – на його багатомірності, що забезпечує взаємодію університетів окремих країн з урахуванням міжнародних цілей, принципів і норм, які відповідають потребам світового співтовариства та створюють умови для розвитку академічної мобільності. У трактуваннях ІВО американськими вченими акценти змістилися зі співпраці між університетами на проблеми міжнародної конкуренції задля отримання економічної вигоди від освітніх послуг, позаяк вища освіта перетворилася на суб'єкт і чинник розвитку ринкових відносин (Солощенко, 2011, с. 18).

Здійснивши порівняльний аналіз еволюції наукових трактувань ІВО впродовж «останніх тридцяти років», І. Ярмач визначила чотири тенденції розвитку цього термінологічного дискурсу. Перша полягає у відмові від

трактування ІВО як поняття синонімічного з глобалізацією вищої освіти та її тлумачення як культурно-освітнього процесу. Саме це відрізняє ІВО від глобалізації вищої освіти, яка пов'язана з суспільно-політичними та соціально-економічними змінами в житті країн, регіонів, усього світу. Друга тенденція полягає у переході від вивчення ІВО на інституційному рівні на її розгляд у глобальному, регіональному, національному, індивідуальному вимірах та у їх взаємозалежності. Третя тенденція – це перехід від суто теоретичних до комплексних досліджень ІВО, які передбачають аналіз її розвитку в означених вимірах. Четверта тенденція виявляється в розширенні предметних галузей знань, які критично осмислюють теорію і практику ІВО (філософія освіти, освітня політика, економіка освіти, соціологія освіти, освітня ризикологія, теорія організацій та ін.) (Ярмак, 2018, с. 241).

Продуктивним також є розгляд А. Сбруєвою сукупності трактувань ІВО як відображення «традиційної» та «оновленої» парадигми освіти. У зіставленні вони характеризують ІВО як: культурно-освітній та економічний феномени; ідеологічні та економічні засоби протистояння; мобільність реальну (фізичну) та віртуальну; методи навчання, однакові для вітчизняних і зарубіжних студентів, та методи, що враховують особливості їхнього сприйняття і застосування знань; перелік предметів, що включає країнознавство, історію, соціологію, літературу, іноземні мови, з одного боку, та культурну антропологію, психологію міжкультурного спілкування, з іншого; формування розуміння культурних відмінностей та формування глобальної свідомості; перебування міжнародної освіти на периферії інтересів вищів і національних систем вищої освіти та усвідомлення її ролі і значення для інтеграції до світової спільноти (Сбруєва, 2001, с. 165–166).

Зважаючи на означений вище широкий вектор трактувань ІВО, відзначимо методологічно важливі зауваги зарубіжних науковців щодо стану і перспектив її осмислення. Констатуючи багатоаспектність, множинність тлумачень та відсутність чітких підходів і моделей «виміру» цього феномена, американський дослідник Р. Рудзкі висловив скептицизм щодо доцільності пошуку його консенсусного тлумачення. Натомість він пропонує своє визначення ІВО як процесу організаційних змін, оновлення навчальних планів, підвищення кваліфікації викладачів та мобільності

студентів задля вдосконалення освітньої і дослідної діяльності університетів (Rudzki, 1998, р. 16–17).

Мають сенс і міркування Р. Яп. Чао, висловлені в дискурсивній студії «Інтернаціоналізація вищої освіти в парадигмі «ідеалізм – утилітаризм» (2015). Зазначивши, що це поняття позначає широкий спектр ідей та видів діяльності, які подекуди накладаються і суперечать одні одним, учений висловив думку щодо необхідності розмежування підходів до тлумачення ІВО в ракурсах наукової теорії та практичної діяльності (Chao, 2014).

В унісон з такими поглядами рефлексують А. Сбруєва і Д. Козлов. Говорячи про нагромадження сотень, тисяч наукових праць із проблеми ІВО в різних галузях знань, учені зауважують, що за умов складного, динамічно змінюваного контексту розвитку вищої освіти, швидкого реагування держав і освітніх інституцій на глобальні виклики певними реформами й інноваціями предмет таких студій апріорі не може бути вичерпаним (Сбруєва, Козлов, 2016, с. 71).

Суголосно таким настроям і позиціям українські автори (див. табл. 1). ретранслюють аргументи вченого Г. де Віта (Wit, 2002) щодо необхідності переосмислення процесів ІВО. Вони зводяться до того, що, по-перше, у практичній діяльності університетів інтернаціоналізація перетворилася в набір фрагментарних, непов'язаних практик, а не багатосторонній цілісний процес. По-друге, зростання комерціалізації вищої освіти зумовило виникнення нових форм навчання, освітніх послуг і форм інтернаціоналізації, які часто суперечать одні одним. По-третє, змінюється ландшафт ІВО: поряд із розвиненими країнами в нього вливаються економіки, що розвиваються, тому необхідно модернізувати західні моделі вищої

освіти. По-четверте, на практиці інтернаціоналізація часто скеровується невеликою групою стейкхолдерів (керівники ЗВО, уряд, міжнародні організації), а позиція інших ігнорується. По-п'яте, у теоретичному дискурсі увага зосереджується на розв'язанні практичних питань інтернаціоналізації, а не на розробці її стратегій; інтернаціоналізація часто оцінюється за кількісними, а не якісними показниками. По-шосте, прагматичні підходи до інтернаціоналізації не враховують її моральні ризики та етичні наслідки. Потрібно розуміти, що інтернаціоналізація стосується взаємодії не стільки держав, скільки культур та відносин на глобальному і локальному рівнях. Означені положення дають українським ученим важливі орієнтири щодо визначення перспектив дослідження ІВО.

Висновки. Представлений структурний аналіз трактування поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» у науково-педагогічному дискурсі виявив такі ключові аспекти. Ця проблема всебічно вивчається українськими вченими-педагогами та представниками інших галузей знань, однак при цьому вони виступають передусім як інтеріоризатори та інтерпретатори зарубіжних наративів, причому часто висловлених ще 90-х рр. ХХ ст., хоча за наступних років, десятиліть погляди на ІВО істотно змінилися, трансформувалися в контексті чергових освітніх і суспільних вимог. У такому руслі, зважаючи на нові виклики глобалізації, починають просуватися окремі вітчизняні науковці, пропонуючи власні оригінальні ідеї та погляди на феномен ІВО. Перспективи подальших досліджень убачаємо в осмисленні того, як російсько-українська війна позначиться на процесах сучасної глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти та яку роль в них відіграватиме Україна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авшенюк Н. М. Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: монографія. Київ: Ін-т обдарованої дитини, 2015. 610 с.
2. Головань М. С. Аналіз тенденцій розвитку вищої освіти в умовах глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Ялта: РВВ КГУ, 2011. Вип. 31. С. 203–211.
3. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. Ніжин: ПП Лисенко, 2019. 408 с.
4. Інновації як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти: бібліографічний покажчик / уклад. Н. В. Артикуца та ін. Київ: Стилосо, 2007. 616 с.
5. Красовська О. Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти в умовах глобалізації світового освітнього простору. *Вісник Академії митної служби України*. Серія: Економіка. 2011. № 2. С. 102–109.
6. Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 524 с.
7. Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2. С. 205–216.
8. Сбруєва А. Інтернаціоналізація вищої освіти: сутність поняття та системи зміни парадигми. *Педагогічні науки*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2001. С. 157–167.

9. Сбруєва А., Козлов Д. Інтернаціоналізація як драйвер розвитку інноваційної системи університету. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 6. С. 71–86.

10. Солощенко В. М. Інтернаціоналізація університетської освіти в німецькомовних країнах (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми, 2011. 23 с.

11. Чернякова Ж. Порівняльна характеристика процесів глобалізації та інтернаціоналізації в контексті формування сучасної освітньої політики. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2011. № 2. URL: <http://pps.udpu.edu.ua/article/view/18610>.

12. Ярмак І. Інтернаціоналізація забезпечення якості у європейському просторі вищої освіти: характеристика термінологічного апарату та концептуальних засад дослідження. *Витоки педагогічної майстерності*. 2018. Вип. 21. С. 238–245.

13. Chao R. Y. Jr. Idealism and Utilitarianism in Internationalization of Higher Education. *International Higher Education*. N. 78: Special Is. 2014. P. 3–4. doi: <https://doi.org/10.6017/ihe.2014.78.5797>.

14. EU Study on Internationalisation of higher education / H. de Wit, F. Hunter. European Parliament's Committee on Culture and Education. 2015. 320 p.

15. Nye D. Soft power. The means to success in world politics. PublicAffairs. NY, 2004. 206 p. URL: https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_Wo.

16. Rudzki R. E. J. The strategic management of internationalisation: Towards a model of theory and practice: PhD dissertation (Education). Tyne: University of Newcastle, 1998. 331 p. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153775751.pdf>.

17. Sussman L. The culture of freedom. The small world of Fulbright scholars. Boston, 1992. 198 p. doi:10.5860/choice.30-4531.

18. Wit H. de. Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: a historical, comparative, and conceptual analysis. 2002. 270 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Internationalization_Higher_.

REFERENCES

1. Avsheniuk, N. M. (2015). Tendentsii rozvytku transnatsionalnoi vyshchoi osvity u druii polovyni XX – na pochatku XXI st. [Trends in the development of transnational higher education in the second half of the 20th – at the beginning of the 21st century]: monohrafiia. Kyiv: In-t obdarovanoi dytyny, 610. [in Ukrainian].

2. Holovan, M. S. (2011). Analiz tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v umovakh hlobalizatsii, intehratsii ta informatyzatsii suspilstva [Analysis of trends in the development of higher education in the conditions of globalization, integration and informatization of society]. Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity – Problems of modern pedagogical education. Yalta: RVV KHU, 31, 203–211. [in Ukrainian].

3. Debych, M. A. (2019). Teoretychni zasady internatsionalizatsii vyshchoi osvity: mizhnarodnyi dosvid [Theoretical foundations of internationalization of higher education: international experience]: monohrafiia. Nizhyn: Lysenko, 408.

4. Innovatsii yak faktor modernizatsii ta pidvyshchennia yakosti vyshchoi osvity (2007) [Innovations as a factor of modernization and improvement of the quality of higher education]: bibliohrafichni pokazchky / uklad. N. V. Artykutsa ta in. Kyiv: Stylos, 616. [in Ukrainian].

5. Krasovska, O. Yu. (2011). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity v umovakh hlobalizatsii svitovoho osvitnoho prostoru [Internationalization of higher education in the conditions of globalization of the world educational space]. Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Seri: Ekonomika – Bulletin of the Academy of the Customs Service of Ukraine. Series: Economics, 2, 102–109. [in Ukrainian].

6. Natsionalnyi osvitno-naukovyi hlosarii (2018) [National educational and scientific glossary]. Kyiv: TOV «KONVI PRINT», 524. [in Ukrainian].

7. Nitenko, O. V. (2001). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rozvytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor of university development]. Osvitolohichni dyskurs – Educational discourse, 2, 205–216. [in Ukrainian].

8. Sbrueieva, A. (2001). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: sutnist poniattia ta systemy zminy paradyhmy [Internationalization of higher education: the essence of the concept and system of paradigm change]. Pedahohichni nauky. Sumy: SumDPU imeni A. S. Makarenka – Pedagogical sciences. Sumy: A.S. Makarenko SumDPU, 157–167. [in Ukrainian].

9. Sbrueieva, A., Kozlov, D. (2016). Internatsionalizatsiia yak draiver rozvytku innovatsiinoi systemy universytetu [Internationalization as a driver of the development of the innovative system of the university]. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 6, 71–86. [in Ukrainian].

10. Soloshchenko, V. M. (2011). Internatsionalizatsiia universytetskoï osvity v nimetskomovnykh krainakh (kinets XX – pochatok XXI stolittia) [Internationalization of university education in German-speaking countries

(end of the 20th – beginning of the 21st century)]; avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.01 Sumskyi derzh. ped. un-t im. A. S. Makarenka. Sumy, 23. [in Ukrainian].

11. Cherniakova, Zh. (2011). Porivnialna kharakterystyka protsesiv hlobalizatsii ta internatsionalizatsii v konteksti formuvannia suchasnoi osvitnoi polityky [Comparative characteristics of the processes of globalization and internationalization in the context of the formation of modern educational policy]. Porivnialno-pedahohichni studii – Comparative pedagogical studies, 2. URL: <http://pps.udpu.edu.ua/article/view/18610>. [in Ukrainian].

12. Yarmak, I. (2018). Internatsionalizatsiia zabezpechennia yakosti u yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity: kharakterystyka terminolohichnoho aparatu ta kontseptualnykh zasad doslidzhennia [Internationalization of quality assurance in the European area of higher education: description of the terminological apparatus and conceptual foundations of research]. Vytoky pedahohichnoi maisternosti – Origins of pedagogical skills, 21, 238–245. [in Ukrainian].

13. Chao, R. Y. Jr. (2014). Idealism and Utilitarianism in Internationalization of Higher Education. International Higher Education, 78, 3–4. doi: <https://doi.org/10.6017/ihe.2014.78.5797>.

14. EU Study on Internationalisation of higher education (2015). / H. de Wit, F. Hunter. European Parliaments Committee on Culture and Education, 320.

15. Nye, D. (2004). Soft power. The means to success in world politics. PublicAffairs. NY, 206. https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_Wo.

16. Rudzki, R. E. J. (1998). The strategic management of internationalisation: Towards a model of theory and practice: PhD dissertation (Education). Tyne: University of Newcastle, 331. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153775751.pdf>.

17. Sussman, L. (1992). The culture of freedom. The small world of Fulbright scholars. Boston, 198. doi:10.5860/choice.30-4531.

18. Wit, H. de. (2002). Internationalization of higher education in the United States of America and Europe: a historical, comparative, and conceptual analysis. 270. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Internationalization_Higher.